

Araştırma Makalesi • Research Article

Yerli Sosyolojinin İmkânı Olarak Baykan Sezer

Baykan Sezer As The Possibility Of Native Sociology

Ahmet Ayhan Koyuncu,^{a*} Recep Bozkurt^b

^a Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, 03200, Afyonkarahisar/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-5401-7647

^b Yüksek Lisans Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, 03200, Afyonkarahisar/Türkiye.
ORCID: 0000-0003-2201-1758

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 24 Mart 2019

Düzeltilme tarihi: 09 Mayıs 2019

Kabul tarihi: 27 Mayıs 2019

Anahtar Kelimeler:

Batı Sosyolojisi,
Türk Sosyolojisi,
Kemal Tahir,
Baykan Sezer,
Doğu-Batı Çatışması,
Yerli Sosyoloji

ÖZ

19. yüzyılda Batı'da yaşanan sorunlara çözüm getirme çabalarıyla sosyoloji bilimi ortaya çıkmıştır. Batı'da ortaya çıkan yeni toplumsal sorunlar ve bu sorunlara karşı düzen arayışı ve dünya egemenliğinin meşruluğu problemlerinin çözümü için sosyoloji araçsal bir şekilde kullanılmıştır. Ülkemizde Batı'nın sorunlarına karşı geliştirilen çözüm reçeteleri alınıp Türk toplumunun sorunlarına hazır reçete olarak sunulmuştur. Ancak Türk sosyolojisi bütünüyle bu taklitçi ve nakilci yaklaşımdan ibaret olmamıştır. Bu yöndeki özgün/yerli katkılardan biri Baykan Sezer'dir. Sezer, Türk toplumunun sorunlarını Doğu-Batı ilişkileri ve çatışması çerçevesinde ele alıp değerlendiren, sosyal bünyemizi açıklayan, düşünce geleneğimiz ve tarihimizle ilişki kuran bir "Türk Sosyolojisi" inşa etme kaygısında olmuştur. Sezer, Kemal Tahir'den etkilenerek sosyoloji biliminin merkezine tarihselliği koyarak Doğu-Batı ikilemi içerisinde Türk toplumunu anlamaya çalışmış, Türk sosyolojisinde yerlilik üzerinde durmuştur. Bu çalışmada Türk sosyolojisinin bir imkânı olarak Sezer'in görüşleri ele alınacaktır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 24 March 2019

Received in revised form 09 May 2019

Accepted 27 May 2019

Keywords:

Western Sociology,
Turkish Sociology,
Kemal Tahir,
Baykan Sezer,
East-West Conflict,
Native Sociology

ABSTRACT

In the 19th century, sociology emerged with the efforts to solve the problems in the West. Sociology has been used instrumentally for the new social problems that emerged in the West, the search for order against these problems and the solution of the problems of legitimacy of world sovereignty. Sociology emerged as a product of the West's own internal dynamics. But in our country, Sociology presented as a prescription for the problems of Turkish society by taking the recipes developed against the problems of the West. However, Turkish sociology did not consist entirely of this imitator and transporter approach. One of the original / local contributions in this direction is Baykan Sezer. Sezer pointed out the necessity of building a, Turkish Sociology that is appropriate to the conditions of the Turkish society, by taking and evaluating our problems within the framework of East-West relations and conflict, explaining our social structure and establishing a relationship with our tradition of thought and our history. Sezer, influenced by Kemal Tahir, tried to understand the Turkish society and its problems within the East-West dilemma by putting historicity in the center of sociology. The study will try to discuss the views of Sezer as an opportunity of Turkish sociology.

1. Giriş

Sosyoloji bilimi ülkemize çok erken bir dönemde girmiştir ve kurumsal bir yer edinmiştir. Sosyoloji ilk olarak Batı'da ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Batı toplumunun kendi iç dinamikleri sosyoloji bilimini doğurmuştur. En büyük değişimi sağlayan

Sanayi ve Fransız devrimleri Batı'da yeni bir toplumsal dünyanın oluşmasında etkili olmuştur. Batı dünyası, yaşadığı büyük çaplı toplumsal değişimlere bağlı olarak büyük problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Sosyolojinin amacı var olan toplumsal düzensizliklere karşı önlemler almak, bunları bilimin dili ile nedensel bir şekilde açıklamak olmuştur.

* Sorumlu yazar/Corresponding author
e-posta: ahmetakoyuncu@hotmail.com

Sosyolojinin ortaya çıkışı modern bir döneme denk gelmektedir. Modern dönemde doğa bilimlerinin elde ettiği göz kamaştırıcı başarı, aynısını sosyal alanda da gerçekleştirebilme yönünde bir eğilime neden olmuştur. İnsan bu özelliği ile her şeyi açıklayabileceğini düşünmüştür. Doğa bilimlerindeki yasa ve kanun arama sosyal bilimlerde de uygulanmıştır. Tıpkı doğanın işleyiş yasalarının keşfedilmesi gibi toplumun işleyiş yasalarının da bulunabileceği inancı ve arayışı sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Baykan Sezer, öncelikle sosyolojinin neden 19.yy da Batı Avrupa da ortaya çıktığını sorgulayarak sosyoloji anlayışını şekillendirmiştir. Sezer, birinci neden olarak Batının kendi iç sorunlarına cevap bulmak, ikinci olarak ise Batı'nın elde etmiş olduğu dünya egemenliğini meşru bir zemine oturtmak üzere sosyoloji bilimi inşa edildiğini saptamıştır. Yani sosyoloji Sezer'in görüşlerine göre araçsal bir şekilde inşa edilmiştir. Bu perspektif Baykan Sezer'in düşüncelerinin oluşmasında önemli bir etki yaratmıştır.

Yazın tarihimizde önemli bir yeri olan Kemal Tahir'in düşünceleri Baykan Sezer'in üzerinde büyük bir öneme sahiptir. Kemal Tahir, roman yazmak için roman yazmamıştır. Eserlerini Türk toplum gerçeğini yansıtarak ele almıştır. Aynı zamanda Kemal Tahir, Batı karşısın da Türk toplumunun söyleyeceği sözlerinin olduğunu belirtmiştir. Fakat yapılması gereken Batılı kalıpları alıp onlar üzerinden çözüm yolları aranması değil özgün bir şekilde hareket edilmeli düşüncesini savunmuştur. Bu özgünlüğe ulaşabilmek için ise tarihe yönelmek gerekmektedir. Sezer, "gerçeklik tarihte gizlidir" sözü doğrultusunda sorunları ele almıştır. Aynı zamanda yerel- evrensel kavramları üzerinde de durmuştur. Evrensel ulaşabilmemiz için öncelikle yerel anlamda belli özelliklerimiz olmalı diyerek yerellik meselesi üzerinde de durmuştur. İthalci, nakilci anlayışa karşı çıkmıştır. Batılı kalıplara karşı gelmiştir ve eleştirmiştir.

Sosyolojinin ülkemize giriş dönemi Osmanlı devletinin dağılma süreci ile aynı zamana denk gelmektedir. Bu dönemin düşünürleri Batı'da ortaya çıkan bu yeni bilim ile Osmanlı Devleti'nin içinde bulunmuş olduğu durumdan nasıl kurtulabilirliği üzerinde durmuşlardır. Burada farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlar genellikle Batılı düşünürlerin ortaya attığı paradigmlar üzerinden analiz edilerek Türk toplumunun içinde bulunmuş olduğu sorunlara çözüm arayışı içine girmeleri ile başlamıştır. Baykan Sezer'in büyük bir problem olarak gördüğü Türk sosyolojisinin yerli anlamda özgün bir yönteminin olmaması meselesi ve ithalci, nakilci bir çerçevede sosyolojinin gelişmesini olumsuz bulup ve eleştirmesi, kendi yaklaşımlarını ortaya koymak için çaba sarf etmesine neden olmuştur. Bu düşüncelerinin oluşmasında kendisinin de belirttiği gibi Kemal Tahir'in önemi çok büyüktür. Bu sebeple çalışmada ilk olarak Baykan Sezer'in yaşam öyküsüne, genel bir bakış açısı kazanılması açısından Türk sosyolojisinin kısa tarihçesine, Kemal Tahir'in düşüncelerinin Sezer üzerinde etkisine ve son olarak Baykan Sezer'in düşüncelerinde Türk Sosyolojisinin İmkânına dair görüşlerine yer verilmiştir.

2. Baykan Sezer'in Yaşam Öyküsü

1939'da Malatya'da doğan Baykan Sezer, Çağaloğlu Büyük Reşit Paşa İlkokulu'ndan sonra girdiği Galatasaray Lisesi'nden 1959'da mezun oldu. Bir dönem çeşitli gazete ve dergilerde sinema yazıları yazdı. 1960'lı yıllarda bir süre

Fransa'da bulunan Sezer, mezuniyetinden sonra Paris'te sinema, edebiyat, tarih, sosyoloji gibi alanlarda dersler veren çeşitli programları izledi, aynı dönemde İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ne de kaydını yaptırdı. 1968'de "Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri" başlıklı lisans bitirme teziyle İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu. 1969'da İ.Ü. İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri kürsüsünde asistan ve uzman olarak çalışmaya başladı. 1971'de "Doğu'da Yerleşik ve Göçebe Toplumların Sosyolojik Özellikleri Üzerine Sosyolojik Bir Deneme" başlıklı teziyle sosyoloji doktorasını tamamladı. 1972'de aynı üniversitede Sosyoloji Bölümü'ne asistan oldu. 1976'da "Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı" başlıklı çalışmasıyla doçentliğe atandı. 1988'de profesörlük tezi olarak sunduğu "Sosyolojinin Ana Başlıkları" çalışmasıyla profesörlüğe yükseltildi. 1982'de Bölüm Başkanlığına atanan Sezer, 1982-1993 yılları arasında bölüm başkanlığı ve Sosyoloji Araştırma Merkezi başkanlığı, emekli olana kadar da Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı başkanlığı görevini sürdürdü. 1993'te kendi isteği ile bölüm başkanlığını bıraktı ve 1998'de yine kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Emekliye ayrıldıktan sonra da çalışmalarını sürdüren Sezer, 7 Eylül 2002 tarihinde hayata gözlerini yumdu (Eğribel & Özcan, 2008: 493-501; Ertürk, 2003: 1).

Baykan Sezer'in sosyoloji anlayışının biçimlenmesinde etkili olan az sayıda düşünür arasında Kemal Tahir en başta yer alır. Sezer'in sosyolojik duruşunun temelinde Kemal Tahir'in düşünce sistemi vardır. Kemal Tahir'in dışında yararlandığı diğer önemli düşün adamları Karl Marx, Fernand Braudel ve V. Gordon Childe'dir (Kızılcelik, 2008: 53). Sezer'in önemli belli başlı eserleri arasında: " Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları, Sosyolojide Yöntem Tartışmaları, Sosyolojinin Ana Başlıkları, Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları, Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri, Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı" başlıklı çalışmaları bulunmaktadır. Sezer'in düşünceleri üzerine çok sayıda araştırma yapılmış ve kitaplar yazılmıştır.

3. Türk Sosyolojisinin Kısa Tarihiçesi

Son dönem Osmanlı entelektüel camiasında sosyoloji, akademik ve sistemli bir disiplin haline gelmeden önce de ilgi çeken bir alandı. Batıda yeni gelişen bir bilim olarak sosyoloji, temelde Batı'nın yaşadığı toplumsal sorunlara bir çözüm arayışı olarak ortaya çıkmıştı. Osmanlı aydınları için de bir umut olarak görülmeye başlandı. Sosyoloji, Batılılaşma sürecinde aydınlanma felsefesinin etkisiyle Batı'da ortaya çıkan yeni edebi, fikri, felsefi ve siyasi akımlarla tanışan yeni Osmanlı aydın ve bürokratinin düşünsel üretimi, bu ilginin oluşumundaki en önemli kaynaktı. Yeni düşünsel üretimin esin ve beslenme kaynağı ise ağırlıklı olarak dönemin Fransız düşünce iklimiydi. Bir diğer önemli kaynak ise Osmanlı toplum sorunlarına iç dinamikler temelinde çözüm önerisi getirme çabasıydı (Karakas, 2016: 93). Osmanlı'nın yaşadığı buhranlara bir çözüm arayışı içerisinde olan dönemin yazar, düşünür ve entelektüelleri, Batı'nın sorunlarını çözüm aracı olarak gördüğü sosyolojiyi bir umut olarak değerlendirmişlerdir. Batı'da veya Batılı tarzda eğitim alan Osmanlı entelektüelleri bu açıdan sosyolojiyi, ülkemizdeki sorunların çözümüne yardım edeceği düşüncesiyle getirmiştir. Sosyolojinin ilk gelişme aşaması ise öncelikle dergiler etrafında şekillenmiştir. Bu dönemde öne çıkan isimler ve ekollere bakıldığında Ahmet Rıza ve temsilcisi olduğu Comtecu pozitivizm ekolü, Abdullah Cevdet ve Psiko-Sosyoloji ekolü, Ahmet Şuayip ve Biyoloji ekolü ve Mustafa

Suphi ve Marksist ekolden bahsetmek mümkündür (Kaçmazoğlu, 2003: 255-280). Ancak II. Meşruyet Dönemi sonrasında Ziya Gökalp'ın ve Prens Sabahattin'in Türk sosyolojisinin gelişmesinde oldukça büyük bir önemi olduğunu ifade etmek gerekir. Bu iki isimden önce sosyoloji, daha çok ikincil bir konuma sahipti. Bu iki isim, sosyolojinin ülkemizde yerleşmesinin en önemli faktörleri olmuştur. Sosyolojinin ülkemize gelmesindeki temel motivasyon ise Osmanlı'nın içinde bulunmuş olduğu siyasi sorunları anlamak ve bunlara bir çözüm getirmektir.

Türk yayıncılık tarihinin ilk Sosyal Bilim dergisi olarak kabul edilen ve 1908'de çıkan (Erdoğan, 2014) Ulumu İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası'nda Mehmet Cavit, Rıza Tefik, Ahmet Şuayip gibi yazarlar Batı'daki bazı isimlerin toplum ve devlet görüşlerini tanıtmaya çalışırlar. Bu isimlerin sosyolojik görüşlerini dile getirirler. Ancak bu isimlerin Türk düşünce dünyasında fazla bir etki yapmadığı görülmektedir. Asıl etki ikinci meşruyet döneminde ortaya çıkan iki sosyoloji akımı ve onların iki takipçisi ile olur. Bunlardan biri Durkheim sosyolojisinin takipçisi Ziya Gökalp ve diğeri de Le Play okulunun savunucusu Prens Sabahattin'dir (Ceylan, 2007: 26). İlk olarak dergilerde ortaya çıkan düşünceler tamamıyla Batılı düşünürlerle ait olan fikirlerdir. Çeviri yoluyla ülkemizde bu düşünürlerin fikirleri tanıtılmıştır. Gökalp ve Sabahattin'in düşünceleri aktarmacı bir şekilde alınıp Türk toplumun da yaşanan sorunlara bir çözüm sunabilmeleri amacıyla şekillendirilmiştir. Prens Sabahattin'in savunduğu ekol hem iktidar tarafından hem de entelektüel kesim tarafından pek ilgi görmemiştir. Gökalp'in benimsediği ekol ve ortaya koyduğu düşünceler ise hem son dönem Osmanlısında hem de Cumhuriyet döneminde iktidarın ideolojisini belirlemede önemli bir etkiye sahip olmuştur. Özellikle Cumhuriyet'in temelleri atılırken Gökalp'in savunduğu düşüncelerden önemli ölçüde yararlanılmış ve bu görüşlerin bir kısmı uygulanmıştır. Ayrıca entelektüel düzlemde de takipçileri oluşan Gökalp'in kurduğu, sonradan İstanbul Ekolü olarak adlandırılacak sosyoloji ekolü, etkisini günümüze kadar sürdürmüştür.

Sosyolojinin ülkemize giriş dönemi, Batılılaşma süreciyle yakından ilgilidir. Sosyolojinin Türkiye seyri, Batılılaşma sürecinin Tanzimat aşamasından itibaren oluşmaya başlamış bir gelişim seyridir. Bu ilgi, zamanla sosyoloji disiplinin ülkemizde daha sistematiğe hale gelmesini sağlamıştır. II. Meşruyetin ilanından sonra daha da belirgin hale gelen ve toplum sorunlarının çözümüne ilişkin farklı öneriler sunan sosyolojik eğilimler, farklı sosyolojik eğilimleri, çeşitli yayın organlarıyla ve dönemin aydın ve bürokratları tarafından benimsenerek siyasal ve toplumsal kökenli sorunlar karşısında farklı tavırları temsil etmektedir. Bu sosyolojik eğilimler incelendiğinde birbirinden farklı argümanlar üzerinden analizler yaparak sorunlara dönük farklı öneriler geliştirdikleri görülmektedir (Karakaş, 2016: 126). Bu sosyolojik eğilimler genel itibarıyla aktarmacı, nakilci sosyoloji anlayışıyla hareket etmişlerdir. Türk toplumuna özgün bir sosyoloji anlayışı görülmemiştir.

Ziya Gökalp'ın düşüncesi, Comte ve Durkheim sosyolojisinin etkisi altındadır ve sosyolojizm ekolünden etkilenmiştir. Gökalp, İmparatorluğun yıkılışı döneminde, kurulacak yeni topluma ilişkin çıkış yollarını, Batı toplum bilimi tarafından geliştirilmiş olan kavramları kullanarak açıklamaya çalışmıştır (Kongar, 1999: 33). Kurumsal ilkeleri ve ortaya attığı gelişme yolları, gerçeklikle çok örtüşmese bile, en azından Türk

toplumbiliminin kurulmasında önemli katkılar olarak tarihe geçmiştir.

Gökalp'in sosyolojide kullandığı, sınıflamalar, kavramlar ve açıklama biçimi hemen her aşamada Durkheim'den alınmadır. Toplumların evrim yapısı, işleyişi, hedefleri Durkheim'in sosyoloji anlayışından aktarılmış aynı kavramlar kullanılmış, sosyoloji sistemi, Türk toplumunun tarihine ve bugününe uyarlanmıştır. Gökalp, teorik yöntem ve teknik açıdan tamamıyla Durkheim'e bağımlıdır (Kaçmazoğlu, 2003: 79). Gökalp bu sosyoloji ekolüyle toplum sorunlarına çözüm arayışı içine girmiştir. Batılı düşünürlerin kendi toplumsal sorunlarına çözüm bulmak amacıyla ortaya çıkardığı fikirleri Türk toplum sorunlarına uyarlamaya ve neticesinde de çözmeye çalışmıştır. Dolayısıyla yerli bir sosyoloji üret(e)memiştir. Fakat Gökalp'in fikirleri bir "milli sosyoloji" anlayışı içine alınabilmektedir. Milli sosyolojiyi yerli sosyolojiden ayırt eden en önemli unsur, Batıya karşı tavidir. Milli sosyolojide Batı'ya gıpta edilir, yerli sosyolojide ise eleştirel bir duruş sergilenir (Orçan, 2004: 216-217). Bu açıdan Gökalp, milli bir sosyoloji anlayışına sahiptir. Milli sosyoloji anlayışını yansıtan çalışması "Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak" adlı çalışmasıdır. Bu eseri, belki de Gökalp'in ve onun sosyolojisinin en özgün kısmını teşkil etmektedir. Normalde takipçisi olduğu Durkheim'da "kültür-uygarlık" ayrımı olmamasına rağmen, Gökalp, bu ayrımı gözeterek, Türk toplumunun Batılılaşma çerçevesinde yaptığı tartışmaları bir uzlaşma alanına taşımıştır. Kısmi batıcılık veya ılımlı batıcılık olarak da ifade edilebilecek bu yaklaşım, Batılılaşmayı "Gavurlaşma" bağlamından kurtarmış ve kültür olarak Türk ve Müslüman, ancak Uygarlık olarak Batılı ve "medenî" bir yeni Cumhuriyetin yolunu açmıştır. Baykan Sezer de, Ziya Gökalp'ın özgün bir sosyolog olmadığı ve yalnızca Durkheim'in görüşlerinin aktarıcısı olduğuna ilişkin görüşlere karşı çıkmış, onun Türkiye'nin sorunlarına ilgi duyan ve çözüm arayan bir sosyolog olduğunu ifade etmiştir (Kızılcıkelik, 2008: 131).

Ziya Gökalp'in etkilendiği sosyolojizm ekolü, devrimci değil, düzen içerisinde ilerlemeci ve bu açıdan reformisttir. Çatışmayı ve sınıf esasını değil, milliyetçiliği ve liberalizmi esas almaktadır. Dini bir uyuşturucu olarak değil, sosyal düzeni tesis eden bir sosyal tutkal olarak temel toplumsal bir kurum biçiminde gören, milliyetçiliği benimseyen, düzen içerisinde ilerlemeden yana olan ve hepsinden önemlisi bireye göre toplumu öne çıkaran bu sosyoloji anlayışı sorunları çözmeye, değer yargılarını tamamen yok saymama ve saygılı davranma, yeni bir toplum oluşturma hedeflerini gerçekleştirme yönünde Türkiye'nin koşullarına birçok sosyoloji ekolünden daha uygun gözükmektedir (Kaçmazoğlu, 2003: 79). Muhtemelen tam da bu özelliği dolayısıyla kabul görmüştür. Osmanlı'nın son derece kırılğan bir durum içerisinde bulunması, düzen içerisinde ilerleme anlayışının kabul görmesinin devrim gibi yeni pek çok sorunu beraberinde getirecek bir anlayışa tercih edilmiştir. Bu sebeple Gökalp'in ileri sürdüğü ekol ve düşünceleri diğer ekollere nazaran daha fazla hüsn-ü kabul görülmüştür.

Prens Sabahattin'in sosyolojik görüşleri Le Play'ın Science Sociale (Siyans Sosyal) ekolünden etkilenerek şekillenmiştir ve toplumsal sorunlara çözüm arayışı içinde olmuştur. Prens Sabahattin'in görüşlerini üç başlık ve üç kavram etrafında toplamak mümkündür. İlk olarak siyasal görüşleri liberal bir çerçevede ve adem-i merkezîyet kavramı etrafında belirtilebilir. Osmanlı'da yaşanan problemlerin asıl sebebinin

merkeziyetçi istibdat rejimi olduğunu ve yerel yönetimlerin güçlendirildiği, merkezi yapının daha az rol aldığı yönetim biçiminin Osmanlı'nın sorunlarına çözüm olabileceğini ileri sürer. İngiliz siyasal sistemini benimsemektedir. İkinci başlık toplumsal alana ilişkin görüşleridir. Bu konudaki görüşlerini toplumsal yapıya dair görüşleri oluşturmaktadır. Prens Sabahattin'e göre sosyal sorunların ana nedeni yapı sorunudur ve bütün problemler kamucu yapıdan bireyci yapıya geçememekten kaynaklanmaktadır (Kaçmazoğlu, 2013: 33). Kamucu toplumlar, bireylerin gerçek potansiyellerini ortaya çıkarmaları için gerekli mekanizmaların gelişmesine izin vermemektedir. Burada ataeril bir aile yapısı söz konusudur ve bu sebeple bireysel girişime izin verilmez. Bireysel girişimin gelişmemesi ise bu tür toplumlarda toplumsal gelişmenin engellenmesine neden olur. Kamucu toplumlarda toplumsal değişme imkansızdır (Özyurt, 2012, 180). Üçüncü olarak ise iktisadi görüşleri ve bu görüşleri ile ilişkili teşebbüs-ü şahsi kavramı önemlidir. Prens Sabahattin'e göre ekonomik yapı, devletin kontrolü dışında olmalı ve bireysel girişime imkân verecek bir şekilde gelişmelidir. Bu tür bir ekonomik model içerisinde ekonomik kalkınma daha sağlıklı bir şekilde gelişecektir.

Baykan Sezer de Prens Sabahattin'i sosyolojimizin kurucularından biri olarak görmüştür. Onun kendine özgü ve farklı bir çözüm önerisi olmadığı için sosyolojimizdeki etkisi de sınırlı olmuştur. Sezer, Türk toplumunun problemleri üzerine kafa yorduğu için Prens Sabahattin'i önemsemmiştir. Fakat önerdiği çözümleri, özellikle sömürge yönetimini kabul etmesini, İngiliz işbirliğini ve modelini önermesini, sorunlarımızın Doğulu bir toplum olmamızdan kaynaklandığını ileri sürmesini, içinde bulunduğumuz bunalımdan çıkış yolu olarak Batı'nın bireyci düzenini göstermesini, Türk toplumunun sıkıntılarını Batılı şemalarla ve kalıplarla çözmeye çalışmasını yoğun bir biçimde kritik etmiş ve asla onaylamamıştır (Kızılcılık, 2008: 139-140).

Sosyolojinin Batı'da doğuşu ve yurdumuza giriş koşulları, Türkiye'deki sosyoloji çalışmalarını yakından kayıtlamıştır. Batı düşüncesinin bir ürünü olarak sosyoloji, kendisinin Türkiye'ye ithalini doğrulayabilmek için öncelikle Batı'nın üstünlüğünü ve Türkiye'nin mevcut sorunlarından kurtulabilmesinin bu üstünlüğü kabul ederek kendisinin de Batılılaşmasının zorunlu olduğunu kabul etmesi gerektiği fikrini benimsetmeye çalışmıştır. Cumhuriyet ile başlayan dönem hem Batılılaşmamızın gerekliliği ve kaçınılmazlığının bir kanıtı ve hem de bu yöndeki başarı ve eksikliklerimizin bir ölçüsü olarak tanıtılmıştır (Sezer, 1988: 8). Sezer bu görüşleriyle sosyolojinin ana sorunlarını belirlemiş ve önerilerini ortaya koymuştur. Sezer bunu yaparken yöntem üzerine de durmuştur. Sezer'e göre (1988: 13) Türkiye'de sosyoloji, sorunlarını ortaya koyarken aynı zamanda kendi gelenek ve yöntemlerini de kurmak zorundadır. Yöntem, gerçeklerin anlaşılması amacıyla izlenmesi gerekli yoldan başka bir şey değildir. Yöntemin gerçeklere değil de gerçeklerin yöneme uyacağını sanmak mümkün değildir. Bu şekilde yöntemin önemini açıklayan Sezer, ithal edilen yöntemlerin Türk toplum gerçeğini açıklayamayacağını, çünkü bunların Batı'nın kendi sorunlarına karşı ürettiği cevaplar olduğunu ifade etmektedir.

4. Baykan Sezer'in Sosyoloji Anlayışının Biçimlenmesinde Kemal Tahir'in Rolü

Baykan Sezer, Kemal Tahir'in düşüncelerinden önemli ölçüde etkilenmiş bir sosyologdur. Sezer, Kemal Tahir üzerine yaptığı bir televizyon konuşmasında "Kemal Tahir büyük romancıdır. Kişisel kanım kendisinin XX. Yüzyılın en önemli romancısı olduğu yönündedir. Kemal Tahir düşün yaşamımızda önemli bir aşamadır. Doğu toplumlarının, bu arada Türkiye'nin yeniden tanımlandığı, toplumlararası ilişkilerde yerinin yeniden sorgulanmaya başladığı, bir dönemde Kemal Tahir çapında ve öneminde bir romancının varlığı genel olarak Türkiye ve özel olarak bizim kuşaklar için büyük bir şans olmuştur." (Kızılcılık, 2003: 27) şeklinde ifadeler kullanarak Tahir'in hem kendisi hem de döneminin diğer isimleri üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir.

Kemal Tahir ve Baykan Sezer'in ilişkileri 1960'lı yıllara dayanır. 1960'lar, hem Türkiye'de hem de dünyada önemli çalkantılar ve tartışmaların yaşandığı yıllardır. Bu açıdan Kemal Tahir'in de görüşlerinin biçimlenmesinde 1960'lar önemli bir yer tutar. Ancak Kemal Tahir'in düşüncelerini 1950'lerden itibaren tartışmaya başlamıştır. Bu dönemlerde ele aldığı konular Türk insanının özelliklerini ve zenginliklerini ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu sebeple 1960'lı yıllarda yaşanan tartışmalarda gündeme gelen yeni konulara ve tarihe ilgi göstermiştir. Osmanlı ve Doğu toplumları ile ilgili bilgileri önemsemiş (Eğribel, 2004: 104). Bu bağlamda Kemal Tahir, romanlarını salt edebi bir metin olarak insanların hoşça vakit geçirebilmelerini sağlamak amacıyla yazmamıştır. Romanlarında Türk insanını, Türk insanının dramını yetkili bir kişi olarak yabancılara tanıtan adeta turist rehberi konumunu benimsememiş, Türk insanını romanlarında ele alırken Türk insanının tarih birikimini, Türk insanının günümüz toplumlar arası ilişkilerde söyleyeceği sözünü, oynayacağı rolü gün ışığına çıkarmıştır (Kızılcılık, 2003: 23). Burada Tahir'in romanlarında çalışmalarını sanat için sanat anlayışının aksine toplum için sanat düşüncesi çerçevesinde ele aldığı görülmektedir. Tahir'e (1989a: 161) göre roman bir toplum meselesidir. Sanatın ve edebiyatın beslenme kaynağı, temel hammadde gerçekliktir. Bu gerçekliğin temelinde ise sosyal olan yatmaktadır (Tahir, 1989b: 151). Romanlarını tarihi bir perspektifle ele alıp, Batı karşısında Türk toplumunun kendi sorunlarına karşı sözünün olduğunu hatırlatarak bir entelektüel görevini üstlenmiştir.

Kemal Tahir düşüncesinin önemli bir özelliği Türk toplumu için önerilen hazır Batı açıklamalarına karşı çıkmasıdır. Tahir son gecesinde bile bütün hayatı boyunca olaylara yöntem çerçevesinde baktığını ifade etmiştir. Yöntem, bizim konularla ilişkilerimizi düzenlemekle kalmamakta, bu ilişkilerde yol göstermekte ve elde edilen sonuçları başkalarıyla paylaşmamamızı sağlamaktadır. Batı dünya egemenliğinin söz konusu olduğu ve bizimde Batılılaşma ile bu ilişkilere katılmaya çalıştığımız son dönemde açıklama çabalarını Batı belirlemiştir. Bütün çaba Batı üstünlüğüne dayalı dünya yönetiminde önderlik çekişmesine katılmak ve uyum sağlamak olmuştur. Batı toplumları ve toplum sınıfları arasındaki çekişme Batı-dışı toplumlar içinde geçerli temel çekişme alanı olarak sunulmuştur (Eğribel, 2010: 64) Kemal Tahir'in bu düşüncelerinden anlaşılın, Batı düşünürlerinin ortaya attığı düşüncelerin Batı'nın kendi iç dinamiklerinin doğurduğu sorunlara karşı geliştirdikleri çözüm önerileri olduğudur.

Sezer'e göre Türk toplumuna yön vermiş olaylar Kemal Tahir'in romanlarında öne çıkmaktadır. Kemal Tahir ile ilgili tarihsel romandan söz edilmiştir. Bu Türk insanının ve Türk

insanın dramının dayattığı bir zorunluluktur. Türk insanı ve Türk toplumu ile ilgili her alanda tarihle kaynaşmak kaçınılmaz bir zorunluluktur. Söz gelişi sosyoloji içinde aynı şeyi söyleyebiliriz (Kızılcelik, 2003: 30).

Kemal Tahir'in önemi, ilk dönem yenileşme deneyimimizdeki başarısızlıkları da göz önünde tutarak, Batı'nın 1960'lı yıllarda bize önerdiği açıklama ve tanımları oldukları gibi benimsemek yerine bu tanımları da sorgulamaya başlamasıdır. Başlangıçta ATÜT tanımına ilgi duymuştur. Ama bu ilgisi kısa sürede ATÜT kavramının bize öğretilen biçimiyle benimsemesi yerine bu kavramın da sorgulanmasına dönüşmüştür. Kemal Tahir yalnızca bize önerilen toplum tanımlarını sorgulamakla yetinmemiş, toplumları tanımlayan temel ilişkiyi de sorgulamaya başlamış, bu sorgulaması sonunda Türk toplumunun Batı'dan farklı özellikler taşıdığı doğru saptamasından yola çıkarak Doğu-Batı çatışması görüşüne ulaşmıştır (Kızılcelik, 2003: 28).

Kemal Tahir, evrenselliği yakalayabilmenin yolunu, ulusal-evrensel ilişkisini en iyi bir biçimde kavramış, bunun en başarılı örneklerini romanlarında bize vermiştir. Evrensel sanılan kalıpların uygulanmasıyla değil dünyayı ilgilendirir sözlerin sahibi olmakla evrenselliğin yakalanabileceğini bize göstermiştir (Kızılcelik, 2003: 24).

Bu bakış açısı çerçevesinde Kemal Tahir Türkiye'nin sorunları üzerinde yeni baştan durulması gerektiğini belirtmiş, bunun için de 'yerleşmenin' kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır. Yerlilik konusuna ısrarla eğilmiş olan Tahir, yerli çözümler peşinde koşulmasının lüzumuna işaret etmiştir. Kemal Tahir'e göre, "dıştan gelecek kalıplar ve çözümler, çözüm sahibi Türk'ü dışa bağımlı kılar, çözümsüz bırakmaktan başka bir anlam taşımaz." Türkiye'nin sorunlarının çözümünün ancak Türk halkı tarafından gerçekleştirilebileceğini iddia etmiştir (Kızılcelik, 2008: 56). Tarihsel olguları ve yaşanmakta olan sorunları gerçeklikleriyle kuramsal çerçevede ele alan Kemal Tahir hazır reçete, model ve çözüm önerilerini reddetmektedir. Çünkü böyle bir yaklaşımın Türk toplumunun sorunlarına çözüm getiremeyeceği kanaatini taşımaktadır. Baykan Sezer'in tespitlerine göre Kemal Tahir: Hazır modelleri kopyalayarak çağdaş ilişkilere katılmanın mümkün olmadığını ısrarla belirtir (Karakaş, 2003: 233).

Kemal Tahir, Türk toplumunun yapısını tahlil ederken Türk Tarihini merkeze koymuştur. Türkiye'nin toplumsal gerçekliklerinin tarihte gömülü olduğunu bildirmiştir. Sosyal gerçeklikleri tarihi gerçeklikler üzerine inşa etmeye gayret etmiş, sürekli olarak Türk tarihine yönelmiştir. Kemal Tahir'e göre, tarih, başta sosyoloji olmak üzere, bütün bilimlerin anasıdır. Sadece tarih bilimi, insan gerçeğinin bilimidir. Bir toplumun içinde bulunduğu zorlukların nedenleri ve kurtuluşunun yolları tarihin derinliklerindedir. Tarih, yaşadığımız günlerin gücü, gelecek günlerin ise, ışığıdır (Kızılcelik, 2008: 57).

Baykan Sezer'in üzerindeki Kemal Tahir etkisi, Sezer'in kendi beyanına göre oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu konuda Sezer, şöyle demiştir: "Görüşlerimin yönlenmesini ve biçim kazanmasını Kemal Tahir'e borçluyum. Çoğu şeyi Kemal Tahir'den öğrendim. Çalışmalarında bulunacak yanlış ve eksikler yalnızca benim Kemal Tahir'in iyi bir öğrencisi olmadığımı gösterir." (Sezer, 1998, 65). Bu ilişki için Kızılcelik (2003: 103-105) "Baykan Sezer'i dikkatli okumak Kemal Tahir'i anlamamıza olanak verir." ifadelerini

kullanmaktadır. Baykan Sezer'in Kemal Tahir'i önemsemesinin genel olarak beş nedeni bulunmaktadır:

- Kemal Tahir'in romanlarında Batıcı düşünürler tarafından aşağılanan Türk insanına yönelmesi, onu anlamaya çalışması, onun sorunlarını ele alıp incelemesi.
- Kemal Tahir'in romanlarında Batıcı sosyologlarımızın yok saymaya çalıştığı Osmanlı İmparatorluğu üzerine odaklanması ve ona büyük ilgi duymuş olması.
- Kemal Tahir'in tarihimizi ve bugünümüzü ilgilendiren Batıcılığa sorununu doğru yorumlaması.
- Yerel-evrensel ilişkiler konusuna kafa yorması.
- Kemal Tahir'in hazır reçeteleri ve modelleri alıp onlara göre Türk toplumunu şekillendirme girişimlerine şiddetli karşı çıkmış olmasıdır (Kızılcelik, 2008: 69-71).

Kızılcelik'in yukarıda saydığı bu unsurlar, Kemal Tahir'in Baykan Sezer tarafından önemsenmesine ve dikkatli bir şekilde takip edilmesine neden olmuştur.

5. Sosyoloji-Batı İlişkisi

Baykan Sezer'e göre sosyoloji, toplum ve toplum olayları ile ilgili bilgilerimizin sistemidir. Toplum olayları ise çeşitli toplumsal koşulların biçimlendirdiği olaylardır (Sezer, 1988: 21). Sosyolojinin bilim kimliğine bürünmesi için diğer bilim dallarının ortaya koydukları yollar üzerinden genel kurallara uymak zorundadır. Bilim ailesine bu şekilde katılmıştır. Ancak sosyolojinin diğer bilim dallarından ayrılan çok önemli bir özelliği bulunmaktadır. Sosyolojinin kendisi de bir sosyolojik olaydır, sosyolojinin konularından birisini oluşturmaktadır (Sezer, t.y: 7). Toplumun bir üyesi olan insan, toplum ve toplumlar arası olayları ele aldığı anda kendi toplumsal bağlamı içinde düşündüğünden dolayı diğer bilim dallarından ayrı bir yeri vardır. Sosyoloji bilimsel paradigmalardan oluşmuş ve geliştirilmiştir.

Max Weber önemli bir sorgulama yaparak kapitalizmin ortaya çıkışını ele almıştır. Temel soru, kapitalizm neden doğu toplumlarında değil de Avrupa'da ortaya çıktığı biçimde olmuştur. Bunu kendi bakış açısı ile ele alıp incelemiştir. Baykan Sezer şu soru ile çalışmalarını yönlendirmiştir: Sosyoloji bilimi neden 19. yy da ve Batı Avrupa'da ortaya çıktı? Sezer'in buna cevabı kendi bakış açısıyla olmuştur.

En kestirme cevaba göre, sosyolojinin Batı'da ortaya çıkmasının sebebi, Batı'nın yaşadığı büyük çaplı değişmelerin neden olduğu sorunlara bir çözüm arayışı biçiminde ifade edilir (Sezer vd., t.y: 20).

Sezer, sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkma sebeplerini ve buna bağlı olarak günümüze kadarki gelişim seyrini anlayabilmek için 19.yy'a gidilmesi gerektiğini belirtmektedir. 19.yy. Fransız Devrimi ve Endüstri Devriminin etkilerinin en yoğun şekilde yaşandığı yüzyıldır. Her iki olayın da bir bilim olarak sosyolojinin doğuşuna kaynaklık etmedeki rollerini kabul etmekle birlikte, Sezer yine aynı yüzyıl içerisinde Batının dünya egemenliğini ele geçirmiş olmasını, sosyolojinin doğumu için esas unsur olduğunu savunuyor. Sezer'e göre Batı, yeni ele geçirdiği dünya egemenliğini muhafaza etmek ve sürdürmek için sahip olduğu gücü bilinçli bir biçimde kullanma gereği duymuştur. Gücü bilinçli bir şekilde kullanmasını temin edecek önemli araçlardan birisi

sosyolojidir (Çağan, 2007: 72). Sezer'in yaklaşımıyla iki önemli etkenin sosyolojiyi ortaya çıkardığını söyleyebiliriz. Birinci etken Fransız ihtilali ve Sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan yeni toplumsal düzene karşı çözüm bulma girişimi. İkincisi ise yine bu olaylarla bağlantılı ortaya çıkan dünya egemenliği ve diğer ülkelere yön verme düşünceleri etkili olmuştur. Dolayısıyla Sezer'in düşüncesine göre sosyoloji bilimi Batı'nın ürünü olarak araçsal bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Batı da aynı dönemlerde ortaya çıkmış bir başka bilimle karşılaşmaktayız. Bu bilim sosyal antropoloji ya da bir başka adıyla etnografyadır. Etnografya ve sosyoloji yakın benzerlikleri bulunmakta ve birbirlerinin tamamlayıcıları görünümündedir, birbirlerinin elde ettikleri bulgulardan ve geliştirdikleri kuramlardan en geniş biçimde yararlanmaktadır. Sezer bu durumu irdeler ve şu soruyu sorar; niçin sosyoloji yanında aynı konuları başka bir başlık altında ele alan yeni bir bilim dalına gerek duyulmuştur? (Sezer, t.y: 17). Sezer, bu bilimlerin Batı ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla, Batı tarafından üretilen bilimler olduğunu söyler. Bu bilimlerin Batı etnik merkezci bakışı ile Batı-dışı toplumlara yaklaştığını, bu nedenle de diğer toplumlara kategorik ayrımlara tabi tuttuğunu ileri sürmektedir. Bu kategorik ayrımcılığın, Batı'nın yüce ve üstün bir değer olduğu ön kabulüyle kurulduğunu ifade etmektedir (Çağan, 2007: 73). Batı sosyolojisi bu anlamda kendisini özne olarak ele almakta ve diğer toplumlara nesne konumuna katarak tanımlamaktadır. Sezer (1991c: 39), Batı sosyolojisinin Doğu toplumlarını anlamakta, bu açıdan yetersiz hatta yanlı bir tutuma sahip olduğunu ifade etmektedir.

Sosyoloji Batı toplumlarını mutlak bir veri olarak ele almaktadır (Sezer, t.y: 18) Batı toplumları, tüm insanlığın sonuçta varması gereken bir amaç bir idealdir. Aynı şekilde Batı, Doğu toplumlarını gelişmemiş, az gelişmiş, ilkel, gibi tanımlar yaparak adlandırmaktadır. Burada Batı'nın kendini dünyanın merkezine koyarak kendi bilimini ürettiği sonucuna varıyoruz. Sorulması gereken kime göre ileri kime göre gelişmemiş toplum ifadeleridir.

Sezer'in düşüncelerini destekler nitelikte fikirler, sosyolojinin kurucularından olan Auguste Comte'un üç hal yasası düşüncesinde bulunabilir. Evrimci ve pozitivist bir düşünür olarak, zorunlu bir şekilde toplumların Teolojik, Metafizik ve son aşama olan Pozitivist aşamaya geçeceğini söyler. Comte'a göre toplumsal düzensizliğin ana sebebi entelektüel kargaşadır; insanlık teoloji ve metafizik aşamalardan pozitif aşamaya geçtiğinde, toplumsal kargaşada ortadan kalkacaktır (Bozkurt, 2013: 31). Comte aynı zamanda tüm devlet başkanlarına birer mektup yazarak pozitivizme davet etmiştir. Hatta pozitivismi bir din olarak tanımlamıştır. İnsanlık tarihinin yeni dini, pozitivist din olacağını söylemiştir.

Sezer'e (1993: 33) göre, sosyoloji kendisini bilimsel bir paradigma üzerine inşa ederek, bulgularının tartışılmazlığı ile doğa bilimlere düzeyine eriştiğini kanıtlamak yerine doğa bilimlere benzeri bir bilim olduğunu söyleyerek öğreti ve önerilerinin tartışılmamasını istemektedir. İlk olarak yapılması gereken sosyolojinin konusu olan olayların doğa ve fizik olaylarına benzerliğini kanıtlamak olduğu düşünülmüştür. Durkheim'in "Sosyolojik Yöntemin Kuralları Kitabı" buna örnektir.

Sezer, ilk akıld tutacağımız konu sosyolojinin Batı kökenli bir bilim olduğudur. Batı sosyolojisi bilinmesi gerekir. Ancak

bizim gerçek ilgi alanımız, hiç kuşku yok, elbet Türk toplumu ve Türk toplumu bilgisi olmak iddiasında bulunan Türk sosyolojisidir (Sezer, B.T: 81). Batıya ruhunu teslim etmemiş ama aynı zamanda Batının bakış açısının da bilinmesi gerektiğini söyler fakat daha da önemlisi ana konumuz Türk sosyolojisidir.

Sezer'e göre Türk sosyolojisi Batıdan aktarma bir bilimdir. Batı aktarmacılığı Türk sosyolojisinin en belirgin özelliği olmuştur (Sezer, 1991a: 11). Türk toplumunun kendine öz bir sosyoloji inşa etmesi için tarih bilimine yönelmesi gerekiyor. Tarihimizden bilgi edinmek, tarihimizden gerekli sonuç ve dersleri çıkarmak Türk sosyolojisinin ilk koşuludur. Sezer'e göre, sosyoloji özü itibarıyla tarih bilincidir, daha başka bir şey değil. Sorun, sosyolojide söz konusu bilincin bir bilim durumuna dönüşmesidir. Tarih ve sosyolojinin temelinde bir bağlılık, bir ilişki bulunmaktadır. Yurdumuz sosyolojisinin ayrı bir özellik göstermesi, bağımsızlık kazanması gereği tarihe bağlanması zorunluluğunun bir sonucu değildir. Bu zorunluluk Batı sosyolojisi için de söz konusudur. Sosyolojimizin kendi kimliğini kazanması gereği, Türk tarihinin değişik özellikler göstermesi sonucudur (Sezer, t.y: 83). Türk sosyolojisi özgün olabilmesi için tarih ile sıkı bir bağ kurmak zorundadır. Sezer'in de dediği gibi sosyoloji tarih bilincinden başka bir şey değildir. Sezer'e (1991b: 26) göre Türklerin karşılaştıkları sorunları çözmeye önemli bir deneyimleri ve birikimleri vardır. Bu nedenle Türklerin tarihleri boyunca yaptıkları ve yatkinlik duydukları bir işin bilim kimliği kazanması nedeniyle Türkler sosyolojiye çok erken dönemde ilgi duymuşlardır. Bundan dolayı özgün bir sosyolojinin potansiyeli Türklerde mevcuttur.

Türkiye'de sosyolojiyi kayıtlayan, her şeyden önce Türk toplumu, özellikleri ve sorunları olacaktır. Ve Türk sosyolojisi, toplum sorunlarına geçerli çözümler getirebildiği ölçüde de yayılma ve gelişme imkânı bulacaktır. Bütün bu koşulların yerine getirilbilmesi için işe önce Türk toplumunu tanımlamakla başlamak gerekir. Sezer, toplum tanımları içerisinde Gordon Childe'in tanımını ele alır. Childe'a göre, toplum, ihtiyaçlarını karşılayacak üretim yolları bulmak için, yani yeniden üretmek ve yeni ihtiyaçlar yaratmak için kurulmuş bir işbirliği örgütüdür (Köktürk, 2013: 65). Sezer'e göre bu tanım tüm toplum türlerini kapsayıcı bir şekilde açıklayıcıdır. Bu tanım ile içinde bulunmuş olduğumuz toplumsal sorunlara cevap bulabilmek için yeniden üretim yolları bulmalıyız bunun yeri ise tarihtir.

6. Doğu-Batı Çatışması ve Yerlilik

Baykan Sezer, "Sorunları Doğu-Batı çatışması içinde değerlendirmeyi yeğliyoruz. Doğu-Batı çatışması bize tarihteki kendi yerimizi anlamamıza ve tarihi gelişme konusunda kendi sözüme izin verdiği için olayların söz konusu düzeyde değerlendirilmesinde yarar görüyoruz. Doğu-Batı çatışması hem bize yeryüzünde ayrı bir yer kazandırmakta ve hem de dünya gelişmelerinde söz söyleme ve izleme imkânını vermektedir. Böylece ayrı bir dünya, tarihi gelişmeler dışında kalmış dünya ya da ikinci sınıf bir toplum konumunda kalmak zorunluluğundan kurtulmaktayız. Ve üstelik bütün dünya tarihini açıklamak imkânını böylece elde edebilmekteyiz." demektedir (Kızılcılık, 2008: 183). Yukarıda değinildiği gibi Baykan Sezer'e göre doğru bir bilgiye ulaşılabilmesi için sosyoloji tarihten ayrı ele alınamaz. Sosyolojimizin kendi sorunlarımıza doğrudan, dıştan bağımsız bir şekilde cevap verilebilmesi için "tarih" önemlidir. Tarihsel

anlamda doğru bilgiye ulaşmak için Sezer, Doğu-Batı çatışması ile sorunları ele almıştır.

Hiçbir Batılı açıklama biçimine, kalıbına yakın durmayan, aksine eleştiren Baykan Sezer'in genel amacı; Marx, Weber, Durkheim ve benzeri sosyologların temsilcisi değil, kendi toplumları adına yaptıklarını, onları da aşarak, öncelikle Doğu ve diğer toplumlar adına yapmaktadır. Sezer, Batılı sosyologlar gibi sadece kendi toplumunu açıklamakla yetinmemiş, Doğu ve Batı toplumlarını birlikte ele alarak açıklamayı denemiş ve bu amaçla da Doğu-Batı çatışma teorisini üretmiştir. Sezer, Türk sosyolojisini oluşturmadan önce, Doğu ve Batı toplumları arasındaki farklılıkların nedenlerini ortaya koymuştur. Doğu ve Batı toplumlarının tarihsel özellikleri ve bu özellikler üzerinden ortaya çıkan farklılıklar belirlendikten sonra, Türk toplumunun hangi tarihsel-toplumsal koşulların itmesiyle Batıcılığa girişimine yöneticileri eliyle yönlendirilişini tartışmaya açmıştır (Kaçmazoğlu, 2004: 163). Batıcı açıklama biçimlerini kabul etmemiştir ve yapılan açıklamalara eleştirel bir şekilde yaklaşmıştır. Özgün, yerel bir çözümleme arayışı içinde olmuştur.

Sezer, Türk toplumuna özgü bir tarih ya da toplum modeli, Türk düşünce sisteminden ve tarihinden faydalanılarak oluşturulabilir. Fakat sosyologlarımız bunun dışına çıkmışlar, farklı yollara sapmışlar, Batılı toplum modellerinin peşine takılmışlardır. Batıcı sosyologlarımız tarafından Türk toplumunu ve gerçeğini açıklamak için üç değişik toplum modeli; Asya tipi Üretim Tarzı, Feodalizm ve Çağdaşlaşma-az-gelişmişlik modelleri üzerinden açıklamalarda bulunmuşlardır. Baykan Sezer, Batı'nın tarihsel gelişim dönemlerinde belirginleşmiş söz konusu modelleri eleştirel bir tarzda sorgulamıştır. Türk toplumuna ve gerçeğine dair ileri sürülen modellerde Türk toplumunun Batı toplumlarından farklılığı dile getirilse de onlardaki genel eğilim toplumumuzu Batı'daki şemalara ve kalıplara uydurma çabası noktasında odaklanmıştır (Kızılcılık, 2008: 198). Batı'nın kendi dışındaki toplumları kendi kavramsallaştırmaları ve açıklamaları Batı merkezli bir bakıştır. Özgün tanımlar yapılmalıdır. Sezer, bu doğrultuda yerel, özgün bir perspektifle çalışmasını ele almıştır. "Eğer sorunlarımızın çözümünde söz sahibi olmak, toplumumuzun kaderini başkalarına, başkalarının bize zorlatacağı çözümlere bağlatmak istemiyorsak tarihimizi iyi bilmek, doğru değerlendirmek görevi bizi beklemektedir" (Şan, 2004: 193).

Antik Çağdan günümüze Batı toplum örgütlenmesi, hangi biçimiyle olursa olsun (kölelik, feodalite ya da kapitalizm) öncelikle Doğu toplumları üzerinde sistematik bir denetimin, egemenlik ve sömürü mekanizmalarının kurulması temeline dayanmaktadır. Tarihin büyük bir bölümü Batı yayılcılığının kaynağını, merkezini Doğu oluşturmaktadır. Doğu-Batı çatışması da asıl bu nedendir. Tarihin hiçbir dönemini, hiçbir çağı Doğu-Batı ilişkileri ve çatışması dışında kavramak olanaklı değildir. Baykan Sezer tarihin temel çatışma/işleyiş dinamiğini ortaya koymuştur. Kuramının özgünlüğü ve yerelliği buradan gelmektedir. Doğu-Batı çatışması kuramı toplum ve tarih olayları önünde kapsamlı ve bütünlüklü bir hesaplaşmadır. Baykan Sezer belli bir tarih anlayışı çerçevesinde kuramının çatısını oluşturmuş ve toplumların gelişiminde tarihi çatışmaların rolünü göz önünde bulundurmıştır. Klasik Marksist yaklaşımdan farklılığı, toplumsal olayları toplum içi dinamik ve öğelerle açıklamamasıdır. Dayandığı sosyoloji anlayışı gereğince onun

kuramını farklı kılan, toplumun, kendi iç ilişkilerinin bir ürünü, kendi başına bir varlık olarak kavranamayacağı fikridir. Bu bakış açısıyla temel ayrımın ve sorunun toplum içi ilişkiler düzeni veya toplumsal yapı farklılaşmasından çok, büyük toplumlar arası çelişkilerden kaynaklandığını göstermeye çalışmış bu konuda sağlam ve kuşatıcı bir kuram geliştirmiştir. Sezer, toplumu tarih içindeki toplumlar arası ilişkilerin ve bu ilişkilerde ortaya çıkan sorunların bir ürünü olarak görmüştür. Tarihte temel belirleyici etkenin sınıf çatışması değil Doğu-Batı çatışması olduğunu vurgulamıştır. Bu açıdan Baykan Sezer'in Batı'da sınıfların, genel Batı çıkarları söz konusu olduğunda kendi sınıf çıkarlarını erteleyerek veya unutarak egemen güçlerle işbirliği içine girdiği saptaması çok önemlidir (Özcan, 2004: 152-153).

7. Sonuç

Baykan Sezer, Türk sosyolojisinin yerelliği üzerinde durarak ilk dönem Türk sosyolojisini eleştirel bir şekilde ele almıştır. Eleştirisinin ana sebebi ise Türk sosyolojisinin Batılı bir dille ülkemiz sorunlarına çözüm getireceği iddialarıdır. Sezer, Kemal Tahir'den etkilenerek, Türk sosyolojisinin Türk toplum sorunlarına yerelci bir bakış açısıyla çözüm önerileri getirmek olduğu görüşüne sahip olmuştur.

Sezer öncelikle evrensel bir tanıma sahip olduğunu düşündüğü Childe'nin toplum tanımlaması üzerinden hareket etmektedir. Ayrıca yararlanılması gereken ana kaynağın "tarih" olmasını savunur. Tüm toplumların bir tarihi vardır bizde tarihe yönelerek bugünkü sorunlarımızı tarihsel olarak analiz ederek çözmeliyiz kanaatine varır. Tarihe yönelerek de sorunları Doğu-Batı çatışması yaklaşımı çerçevesinde ele almaktadır. Bu düşünceye varmasındaki önemli etkenlerden birisi, sosyolojinin Batılılar tarafından araçsal bir şekilde kullanılması ve Doğu toplumlarını, kendilerini merkeze koyarak Avrupa merkezci açıklamalar ve tanımlamalar yapmalarıdır. Bu tür etkenler Sezer'in düşüncelerinin şekillenmesinde büyük etki oluşturmuştur.

Baykan Sezer'e göre Türk sosyolojisinin yapması gereken en önemli iş, Türk toplum sorunlarına yerelci bir bakış sunmaktır. Sezer'e göre Türk toplumu, bunu gerçekleştirmeye yatkındır. Türklerin tarih boyunca yaptığı ve yatkın olduğu işlere benzer olması nedeniyle sosyoloji yurdumuzda erken dönemlerde etkili olmuştur. Sezer, entelektüel bir sosyolog olarak Batı'nın tanımlarını sorgulamış aynı zamanda Türk sosyolojinin gelmiş olduğu yeri de ele alarak, sosyolojimizin nasıl olması gerektiği görüşlerini yerelci bir perspektifle açıklamaya çalışmıştır. Sezer'in Doğu-Batı çatışması tezi, Batı merkezci bir bakış açısını kırması ve yerel bir sosyolojinin imkânını sunması açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Kendi tarihini ve yapısal özelliklerini bilmeksizin bir toplumun yaşadığı sorunlara çözüm üretemeyeceğini savunan Sezer, Batılı Sosyolojinin Batı'nın kendi sorunlarına çözüm arayışı çerçevesinde geliştiğini, onların sorunlarının özgüllüğü dolayısıyla cevaplarının da özgül olacağını; bu sebeple de Batılı sosyoloji tarzlarının Türk toplum sorunlarına uygun bir çözüm sunamayacağını dile getirir. Sezer, "Sosyolojinin Sonu mu" tartışmalarında, "eğer bir son varsa bu Batılı sosyolojinin sonudur" şeklinde ifadeler kullanarak, sosyolojinin krizi olarak tartışılan meselelerin Batılı sosyolojinin krizi olduğunu belirtir. Günümüzde Batı'nın sosyolojiye ihtiyaç duymadan sorunlarını çözdüğünü, sosyolojinin Batı dışı dünya için geçerli olmayan görüşler ortaya koyduğunun açıkça görüldüğünü, bu sebeple sosyolojinin Batı'da vazgeçilebilir

olduğunu, oysa bizim için sorunlarımıza sahip çıkmak ve çözebilmek için halen sosyolojinin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Bunu yapabilmek ise ancak yerli bir sosyoloji ile mümkündür ve Baykan Sezer'in Batı-dışı sosyoloji anlayışı bunu mümkün kılmaya potansiyeline sahiptir.

Kaynakça

Ceylan, M. C. (2007). Türk Sosyolojisinde Yerelci Yaklaşımlar: Baykan Sezer Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.

Çağan, K. (2007). Türk Sosyolojisi ve Baykan Sezer. AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 69-86.

Eğribel E. & Özcan, U. (2008). Baykan Sezer. İçinde: M.Ç. Özdemir (Der). Türkiye'de Sosyoloji: İsimler-Eserler-II, (491-522), Ankara: Phoenix Yayınları.

Eğribel, E. (2010). Kemal Tahir Düşüncesinin Dinamizmi: Sosyalizm, Batılılaşma ve Doğu Sorunu. İçinde: K. Kayalı (Ed.), Bir Kemal Tahir Kitabı Türkiye'nin Ruhunu Aramak (s.66-81). İstanbul: İthaki Yayınları.

Erdoğan, A. (2014). Meşrutiyet'in Evrimci Dergisi: Ulûm-ı İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası. Sosyoloji Dergisi 3. Dizi, 28(1). 73-91.

Ertürk, R. (2003). Ölümünün 1. Yılında Baykan Sezer, Sosyoloji Dergisi 3. Dizi, 22. 1-4.

Kaçmazoğlu, H. B. (1999). Ziya Gökalp. İçinde: E. Kongar (Ed.), Türk Toplum Bilimcileri I (s.27-73). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kaçmazoğlu, H. B. (2003). Türk Sosyoloji Tarihi II. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kaçmazoğlu, H. B. (2004). Baykan Sezer ve Türk Sosyolojisi. İçinde: E. Eğribel & U. Özcan (Ed.), Baykan Sezer'e Armağan Baykan Sezer ve Türk Sosyolojisi. (s.160-166). İstanbul: Kızıl Elma Yayıncılık.

Kaçmazoğlu, H. B. (2013). Türk Sosyolojisi Üzerine Araştırmalar. İstanbul: Doğu Kitabevi.

Karakaş, M. (2003). Bozkırdaki Çekirdek: Köy Enstitüleri Tartışmalarına Farklı Bir Bakış. İçinde: E. Eğribel & U. Özcan (Ed.), Kemal Tahir'in 30. Ölüm Yıldönümü Anısına Sosyoloji Yıllığı- Kitap 10. İ.Ü. Sosyoloji Araştırma Merkezi Kemal Tahir Vakfı Çalışması. (s.43-67). İstanbul: Kızıl Elma Yayıncılık.

Karakaş, M. (2016). Türk Düşüncesinin Kaderi. İçinde: Ö. Buçukcu (Ed.), Türkiye'de Sosyolojinin Doğuşu ve Sosyoloji-Batılılaşma İlişkisi. (s.91-149). İstanbul: Tezkire Yayıncılık.

Kızılçelik, S. (2003). Kemal Tahir'in Türk Sosyolojisindeki Yeri ve Önemi. İçinde: E. Eğribel & U. Özcan, (Ed.), Kemal

Tahir'in 30. Ölüm Yıldönümü Anısına Sosyoloji Yıllığı- Kitap 10. İ.Ü. Sosyoloji Araştırma Merkezi Kemal Tahir Vakfı Çalışması. (s.103-125). İstanbul: Kızıl Elma Yayıncılık.

Kızılçelik, S. (2008). Baykan Sezer'in Sosyoloji Anlayışı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Köktürk, G. V. (2013). Baykan Sezer'de Doğu-Batı Sorunu. İstanbul: Doğu Kitabevi.

Orçan, M., (2004). Baykan Sezer'le Türk Sosyolojisinin Kimlik Arayışı. İçinde: E. Eğribel & U. Özcan (Ed.), Baykan Sezer'e Armağan Baykan Sezer ve Türk Sosyolojisi. (s.214-221). İstanbul: Kızıl Elma Yayıncılık.

Özcan, U. (2004). Baykan Sezer'in Doğu-Batı Çatışması Kuramı Üzerine. İçinde: E. Eğribel & U. Özcan, (Ed.), Baykan Sezer'e Armağan Baykan Sezer ve Türk Sosyolojisi. (s.148-159). İstanbul: Kızıl Elma Yayıncılık.

Sezer, B. (t.y.). Sosyolojinin Ana Başlıkları. İstanbul: Sümer Kitabevi.

Sezer, B. (1988). Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları. İstanbul: Sümer Kitabevi Yayınları.

Sezer, B. (1991a). Türk Sosyolojisinin Önündeki Sorunlar. İçinde: İ. Coşkun (ed.). 75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji. (s.7-12). İstanbul: Bağlam Yayınları.

Sezer, B. (1991b). 75. Yıl Açılış Konuşması. İçinde: İ. Coşkun (ed.). 75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji. (s.25-27). İstanbul: Bağlam Yayınları.

Sezer, B. (1991c). Batı Sosyolojisinin Doğu Toplumlarına Yaklaşımı. İçinde: İ. Coşkun (ed.). 75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji. (s.39-47). İstanbul: Bağlam Yayınları.

Sezer, B. (1993). Sosyolojide Yöntem Tartışmaları. İstanbul: Sümer Kitabevi.

Sezer, B. (1998). Sosyologca 2 İçin Önsöz, Sosyologca, S.2, (64-66).

Sezer, B. Eğribel, E. Özcan, U. (t.y.). Toplum Bilimleri ve Sosyolojinin Sonu Görüşleri Üzerine. İçinde: M.Ç. Özdemir (Ed.). Sorgulanan Sosyoloji. (s.19-26). Ankara: Eylül Yayınları.

Şan, M. K. (2004). Baykan Sezer ve Toplum Çıkarlarımız Açısından Sosyolojiye Yeniden Bakmak. İçinde: E. Eğribel & U. Özcan, (Ed.), Baykan Sezer'e Armağan Baykan Sezer ve Türk Sosyolojisi. (s.182-205). İstanbul: Kızıl Elma Yayıncılık. Tahir, K. (1989a). Notlar/Sanat ve Edebiyat 1, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Tahir, K. (1989b). Notlar/Sanat ve Edebiyat 2, İstanbul: Bağlam Yayınları.